

Μάνος Χατζιδάκις: «Οι καιροί των φράκων και των πολυελαίων περάσανε ανεπιστρεπτί»

Συνέντευξη στον Σωτήρη Κακίση

Σ.Κ.: Κατ' αρχήν, πώς να σ' αποκαλώ, Μάνο ή κύριο Χατζιδάκι; Με συγχωρείς, αλλά είμαι καινούριος στο δημοσιογραφικό χώρο, και θέλω να ξέρω.

Μ.Χ.: Καλά κάνεις και ρωτάς. Άσχετα αν εσύ μπορείς να μ' αποκαλείς Μάνο, μια και σε γνωρίζω καλά κι εκτιμώ τη φιλία σου. Διότι δυστυχώς ο ενικός στην ελληνική δημοσιογραφία είναι κεκτημένο δικαίωμα, αποκλειστικό του εκάστοτε δημοσιογράφου, ερήμην της θελήσεως του συγκεκριμένου προσώπου με το οποίον, ατυχώς ή ευτυχώς, έρχεται σ' επαφή δημοσιογραφική ο δημοσιογράφος. Κι όμως, το μικρό μας όνομα ανήκει στην οικογένειά μας και στους στενούς μας φίλους, κι όχι, π.χ., στους οδηγούς ταξί οι οποίοι τυχαίνουν να μας αναγνωρίζουν μεταφέροντάς μας, μεταφέροντας και τον τρόπο και το ύφος των δημοσιογράφων -κάνοντάς με να αισθάνομαι τότε σα να ζω στην Ουγκάντα ή στο Μπαγκλαντές.

Σ.Κ.: Κύριε Χατζιδάκι, κι ο Μιλτιάδης Καρύδης θλίβεται για κάτι άλλο που δεν πάει καλά στον τόπο μας: για το κατόντημα της συμφωνικής μουσικής, λέει. Μήπως όμως αυτός εννοεί εσάς σαν υπεύθυνο;

Μ.Χ.: Και βέβαια εμένα εννοεί. Χωρίς όμως να θέλει να μάθει τι εννοούμε κι εμείς λέγοντας συμφωνική μουσική και κατά πόσο είμαστε το ίδιο αρνητικά τοποθετημένοι απέναντί της μ' εκείνον. Γιατί ο κ. Καρύδης κάνει τη λαμπρή καριέρα που συνηθίζουν πολλοί Έλληνες τα τελευταία είκοσι χρόνια. Διαμένων εις το εξωτερικόν, είναι, σύμφωνα με την αφελή επαρχιακή δημοσιογραφία, και Έλληνα διαπρέπων εις το εξωτερικόν. Δηλαδή, το πώς και πού είναι θέμα ερμηνείας του περί την τέχνην ειδικού δημοσιογράφου κάποιας εφημερίδας. Ευτυχώς που ο Μητρόπουλος, η Μπαχάουερ και η Κάλλας σταδιοδρομήσανε εις άλλας εποχές κι όχι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εγχωρίων περί την τέχνην δημοσιογραφεύων. Γιατί ο κ. Καρύδης διαπρέπων εις το εξωτερικόν συνεχώς έρχεται στη χώρα μας για να μας θυμίσει ότι διαπρέπει κι ότι θλίβεται για τα χάλια μας, μια και δεν έγινε αυτός Γενικός Διευθυντής της Κρατικής αν και διαπρέπει εις το εξωτερικόν. Φυσικά, αδιαφορεί κατά βάθος και κατά πλάτος για τα τεράστια προβλήματα που έχει ο τόπος στα μουσικά θέματα, αφού έτσι κι αλλιώς ο ίδιος ενδιαφέρεται μόνο για την προσωπική του διάκριση και προκοπή εις το εξωτερικόν, μέσω ακόμη και μιας Κρατικής Ορχήστρας προς χρήσιν γενικών δοκιμών των προγραμμάτων που θα διευθύνει εκείνος εις το εξωτερικόν. Τον καταλαβαίνω απολύτως, συμμερίζομαι την θλίψιν του, αλλά όχι τόσο ώστε να νοιώθω ενοχή για το ότι ο κ. Καρύδης, κάθε φορά που έρχεται στην Ελλάδα, θλίβεται. Στο κάτω-κάτω, δεν διαθέτω την ευαισθησία μερικών δημοσιογράφων αθηναϊκών εφημερίδων ώστε να θεωρώ τον κ. Καρύδη διαπρέποντα εις το εξωτερικόν, κι επιπλέον την θλίψιν του εθνικόν πένθος.

Σ.Κ.: Και οι σχέσεις σας με τους μουσικούς; Αυτοί εξακολουθούν να σας αρνούνται και μουσική μόρφωση και ήθος και καταλληλότητα.

Μ.Χ.: Ναι, πράγματι, μου τ' αρνιούνται όλα αυτά. Θα' ταν δυστύχημα εάν οι άνθρωποι αυτοί, οι υβριστές, ήσαν αφ' ενός το σύνολο των μουσικών, κι αφ' ετέρου διέθεταν έστω και το ελάχιστο ανάστημα ώστε να μπορούν να επιβάλλουν στην κοινή γνώμη τις αυθαίρετες και υπόπτων προθέσεων κρίσεις τους. Όμως κανένας δεν αισθάνεται μειωμένος όταν υβρίζεται από ανεύθυνους, αν θέλετε, οδοκαθαριστές. (Ας με συγχωρήσουν οι οδοκαθαριστές: ουδέποτε τους άκουσα να λένε πράγματα άσχημα και ουδέποτε τους συνέλαβα να πράττουν άδικα ή να λασπολογούν, παρόλο που πολλές φορές τους είδα χειμώνα καιρό να χώνονται στις λάσπες για να καθαρίσουν τους δρόμους μας. Πράγμα που δε συμβαίνει με τους εν λόγω, περιορισμένους μεν, αλλά ελάχιστα εργαζομένους και πλουσιοπάροχα αμειβομένους εξαθλιωμένους «μουσικούς» και αρνητές μου).

Σ.Κ.: Αυτό δε σας εμποδίζει να' χετε μια πλούσια δραστηριότητα στο εσωτερικό.

Μ.Χ.: Η δραστηριότητά μου βλέπετε δεν καθορίζεται και δεν εξαρτιέται από τις απόψεις του Πανελληνίου Μουσικού Συλλόγου περί ήθους, περί μουσικής μορφώσεως και περί καταλληλότητας -απόψεις που μας προσέφεραν μέχρι τώρα από μέρους τους λαμπρές ευκαιρίες για κινητοποιήσεις, απεργίες, «αγώνες», χωρίς ίχνος συνδικαλιστικών αιτημάτων ή διεκδικήσεων, αλλά μόνον την επιβολήν «πολιτιστικών» απόψεων, με πρώτο και κύριο, ή και μοναδικό, αίτημα, την απομάκρυνσή μου από τη Γενική Διεύθυνση της Κρατικής, κι αν ήταν δυνατό κι απ' την Ελλάδα. Μια και, μη έχοντας προσωπικές φιλοδοξίες ώστε να γίνω όργανο ή να συμβιβαστώ με κλίκες και συλλόγους, ήμουν πλέον εμπόδιο στη διατήρηση απ' την πλευρά τους των κακώς κεκτημένων συμφερόντων, των συμφερόντων τετρακοσίων πενήντα ωδείων και μιας πλειοψηφίας των κακών και μετρίων μουσικών. Γιατί εγώ επεδίωξα την αξιοκρατία, τον έλεγχο στη μουσική εκπαίδευση από υπεύθυνα πρόσωπα και το τέλος της ασύστολης κερδοσκοπίας από μέρος ανικάνων φυγοπόνων και ουδεμία σχέση εκόντων με τη μουσική «μουσικών».

Η μουσική στη χώρα μας υπήρξε ξέφραγο αμπέλι όπως ίσως γνωρίζετε, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, αφού δεν υπήρξε ποτέ μια υπεύθυνη κρατική μουσική πολιτική και συγχρόνως λείψανε οι μεγάλες φυσιογνωμίες και στο δημιουργικό και στο μουσικο-εκπαιδευτικό χώρο. Στο μεταξύ βρήκαν την ευκαιρία έξυπνοι μαγαζάτορες ν' ανοίξουν μικρομάγαζα και να κάνουν ανεξέλεγκτα χρυσές δουλειές, όπως λένε. Όταν με φέρανε οι μουσικοί στη Γενική Διεύθυνση, με φέρανε σχεδόν στο σύνολό τους. Δε με επέβαλε κανείς και λένε ψέματα όταν λένε το αντίθετο. Γνώριζαν όλοι τους σχεδόν καλά το ποιος είμαι, το ήθος μου, την παιδεία μου και τον χαρακτήρα μου. Δεν γνώριζαν μόνο ότι είχα προθέσεις αλλαγών, ουσιαστικών αλλαγών, κι ότι θα 'ρχόμουν εν ανάγκη σ' αντίθεση και με θεούς και με δαιμόνους, αν το απαιτούσαν οι αλλαγές που επιθυμούσα να προκαλέσω. Εκεί ακριβώς πέρασε έξω. Και άρχισε ο «αγώνας» τους, που βασίστηκε στην ελλιπή πληροφόρηση του μεγάλου κοινού και στο ειδικόν του θέματος. Ένας «αγώνας» που επιφέρει τη φθορά των μουσικών μας πραγμάτων, για την οποία φθορά τόσο θλίψη αισθάνεται οσάκις μας επισκέπτεται ο κ. Καρύδης.

Σ.Κ.: Και πώς βλέπετε να καταλήγει η όλη υπόθεση;

Μ.Χ.: Προς το παρόν μία ομάς απιθάνων που φέρουν εσσιθητικά και με όχι καθαρές διαδικασίες τον τίτλο του μουσικού, του συνδικαλιστή, του προέδρου σωματείου, αποφασίσαν χωριστά ο καθένας να μου κάνουν δίκες, μια και η ποινική δικονομία μας δεν τιμωρεί όποιον θέλει να ενοχλήσει. Εγώ πάλι αποφάσισα, αμυνόμενος ψυχικά αλλά και σωματικά, να μην παρίσταμαι παρά μόνο στις εφέσεις, στις οποίες φυσικά αθώνομαι γιατί δεν έχω διαπράξει κανένα αδίκημα. Παραδείγματος χάρη, ο Π.Μ.Σ. μου έκανε μήνυση διότι «έκλεισα την Κρατική αυθαίρετα» πρόπερσι και «εζημίωσα το κράτος και τη μουσική». Έτσι ισχυρίστηκε ο Πανελλήνιος Σύλλογος. Η αλήθεια: ο Σύλλογος δημιουργούσε συνεχώς στάσεις εργασίας και η εκτέλεση των προγραμμάτων ήταν πρακτικά αδύνατος. Εγώ, ως

Γενικός Διευθυντής, είμαι δημόσιος υπάλληλος, και ανήκω στο Υπουργείο Πολιτισμού. Εισηγήθηκα στο Υπουργείο και σταμάτησαν οι εργασίες της Κρατικής. Παραπέμπομαι σε δίκη, παρότι αν είχα κάνει κάτι αυθαίρετα θα είχα αυτομάτως υποστεί τιμωρία από το Υπουργείο Πολιτισμού, ως υπάλληλός του. Γίνεται η δίκη ερήμην μου -τότε ήμουν στο εξωτερικό-, καταδικάζομαι στην εφέσιμη ποινή των τεσσάρων μηνών, και διαβάζω μεγαλόπρεπα σ' όλο τον Τύπο ότι καταδικάστηκα. Όταν θα αθωωθώ θα περάσει δυστυχώς απαρατήρητο. Κανένας όμως δε σκέφτεται να ρωτήσει: μα γιατί καταδικάστηκα για κάτι, όταν το ίδιο το Υπουργείο δεν το θεώρησε αδίκημα, αφού συνείργησε μαζί μου στο να κλείσει η Κρατική, μια και δεν λειτουργούσε ομαλώς; Αλλά βλέπετε, και σ' αυτή τη δίκη, όπως και στις άλλες, κατά την πρώτη φάση θριαμβολογούν με την οποία εφέσιμη καταδίκη μου οι προκαλούντες αυτή την θλιβερή ανωμαλία, και το αναγνωστικό κοινό μένει με την εντύπωση ότι καταδικάστηκα και συνεπώς οι «μουσικοί» έχουν πάντα δίκιο. Όλα λοιπόν θα τα υποστώ. Και φαντάζομαι ότι κάποτε θα βαρεθούν, ή ...ότι θ' αλλάξει το καθεστώς των μηνύσεων κι ο μηνυτής θα υποχρεώνεται σε περιπτώσεις αθώωσης να πληρώνει αναγκαστικώς αποζημίωση. Ή, τέλος, αισιοδοξώ ότι σε κάποια εθνική επέτειο θα χαριστούν όλες οι ποινικές διώξεις για να μείνω άσπιλος περιμένοντας τις καινούριες.

Σ.Κ.: Απ' την πλευρά σας, δεν θλίβεστε όταν σας γράφουν όσα σας γράφουν, ιδιαίτερα για τις δραστηριότητές σας στο εξωτερικό;

Μ.Χ.: Δεν ανήκω στην κατηγορία των Ελλήνων που διαφημίζουν τις δραστηριότητές τους. Οι δραστηριότητές μου γίνονται με πολύ σοβαρές προϋποθέσεις, και όχι με την επιδοκμασία των καλλιτεχνικών στηλών ή των πανελληνίων συλλόγων. Αρκεί που οι διαπρέποντες εις το εξωτερικόν αισθάνονται θλίψιν για τα συμβαίνοντα στον τόπο, ενώ εγώ δεν αισθάνομαι καμιά θλίψη για όσα «διαπράττω» στο εξωτερικό. Επί πλέον δεν έχω διάθεση να αντικρούω αθλιότητες που με τόση απλοχεριά φιλοξενούνται από ορισμένη μερίδα του Τύπου.

(Στο σπίτι του Μάνου Χατζιδάκι οι Νίκος Χουλιαράς, Έλλη Κελεμένδρη, Λουδοβίκος των Ανωγείων, Σωτήρης Κακίσης, Μάνος Χατζιδάκις και Τζίμης Πανούσης. Φώτο: Γιώργος Σταθόπουλος)

Σ.Κ.: Ένα σχόλιο απογευματινής κυβερνητικής εφημερίδας αναφέρεται στην πολυδιατυμπανιζόμενη από σας δεξιά σας τοποθέτηση. Πώς το αντιμετωπίζετε το σχόλιο αυτό;

Μ.Χ.: Για να μην επεκταθώ, θ' αποσαφηνίσω μόνο πως δεν ανήκω στην καιροσκοπική δεξιά των υπευθύνων του δημοσιεύματος. Κι αν η δεξιά παράταξη περιείχε μόνο τους κυρίους αυτούς ή μόνο σαν αυτούς, θα έφτανα ως τον κλασσικό αναρχισμό προκειμένου να μην συνυπάρχω μαζί τους. Αλλά ευτυχώς ή δυστυχώς, όπως σε κάθε παράταξη, και στη δικιά μου περιέχονται θετικά κι αρνητικά στοιχεία. Συνεπώς δεν είναι μόνο θέμα διαφορετικής γλώσσας, αλλά κι επιπέδου και περιεχομένου. Γι' αυτό μου προκαλεί αηδία η αντιμετώπιση «συνιδεολόγων» που συντάσσουν σχόλια σαν αυτό στο οποίο αναφέρεστε. Αλλά να ήταν μόνο αυτά;

Σ.Κ.: Αν δεν απατώμαι, με τον κ. Λάμψα είχατε έρθει σε αντίθεση τον καιρό που ήταν Γενικός Διευθυντής της Ε.Ρ.Τ.

Μ.Χ.: Όχι σε αντίθεση απλώς, αλλά σε πλήρη διάσταση. Με τον κ. Χόνδρο ήρθα σε αντίθεση και ευτυχώς πριν αρρωστήσει μπορέσαμε και ξαναποκαταστήσαμε τη σχέση που είχαμε στην αρχή. Τον φιλοξένησα στο Ηράκλειο, φάγαμε μαζί και ξαναμιλήσαμε όπως παλιότερα. Με τον Ιωάννη Λάμψα δε μπορούσε να είναι το ίδιο. Ποτέ μου δεν είχα εκτιμήσει την παρουσία του στην Ε.Ρ.Τ. σαν θετική, και δε θα ξεκάσω ποτέ, όταν έφυγε σχεδόν δια της βίας πιεζόμενος απ' την κυβέρνηση, που 'κανε εκείνη την κατάπτυστη κυριολεκτικά δήλωση «ανεξαρτησίας», ότι δήθεν διαλέγει την ελευθερίαν σαν άλλος Σολτζενίτσιν και «αποχωρεί διότι δεν ήταν ελεύθερος να ενεργεί κατά βούλησιν». Και το πιο σημαντικό: αυτός υπήρξε ο κύριος υπεύθυνος για το νέο οργανισμό της Ε.Ρ.Τ., που συνετέθη με το πιο οπισθοδρομικό, αντιδραστικό και δημοσιούπαλληλικό πνεύμα. Τόσο που σήμερα να μη μπορεί να λειτουργήσει πλέον κατ' ουδέναν τρόπο με όσες καλές προθέσεις ή προϋποθέσεις κι αν υπάρχουν. Όχι, με τον κ. Λάμψα δεν έχουμε τίποτα κοινό, εκ γενετής, και φυσικά ούτε και κοινή ιδεολογία.

Σ.Κ.: Πώς συμβαίνει εσείς ο αναθεωρητής στην τέχνη και στη ζωή σας να είσαστε εντεταγμένος στην παραδοσιακή δεξιά;

Μ.Χ.: Διότι, πρώτον, έχω αστική συνείδηση. Είμαι όντως αναθεωρητής και η αστική παράταξη είναι η μόνη που το ανέχεται αυτό. Διότι δε βρήκα μια άλλη πολιτική παράταξη που να εκπροσωπεί αληθινά τη φιλελεύθερη ιδεολογία μου, συνεπώς δε χρειάζομαι πολιτική μετακίνηση. Και τέλος, δε θέλω να καρπωθώ πολιτικά οφέλη απ' οποιαδήποτε πλευρά. Η λεγόμενη δεξιά δεν αμείβει αυτούς που δεν την υπηρετούν στενά, αλλά είναι και η μόνη που ανέχεται ακόμη τον διάλογο και την αντίθεση, ενώ όλες οι άλλες παρατάξεις, με κορύφωμα την άκρως άκρα αριστερά, περιέχουν μια Χομεινική διάθεση σωτηρίας ψυχών και ανθρώπων που με τρομάζει βαθιά και μ' ενοχλεί συγχρόνως. Το γεγονός της εντάξεώς μου στην παραδοσιακή δεξιά δε σημαίνει βέβαια πως μπορεί να με κάνει ν' ανέχομαι και όλα τα θλιβερά της παράσιτα και τρωκτικά. Το έχω αποδείξει άλλωστε.

Σ.Κ.: Η τοποθέτησή σας αυτή δε σας φέρνει σ' αντίθεση με τους νέους;

Μ.Χ.: Ποιους νέους; Τους βιολογικά μόνο νέους δε φιλοδοξώ να τους έχω συνομιλητές. Πολλοί από αυτούς -οι περισσότεροι- θα είναι οι μελλοντικοί μας δυνάστες, είτε υπό τη μορφή του επιλοχία στη στρατιωτική εκπαίδευση, είτε του φοροεισπράκτορα, είτε του αστυνόμου, είτε του ταξιτζή, είτε του βασανιστή, είτε του κερδοσκοπού ταβερνιάρη, είτε του υπαλλήλου τραπέζης, είτε του κλητήρα υπουργείου, είτε του θυρωρού τέλος πάντων στην πολυκατοικία που θα διαμένουμε. Χώρια που στον καιρό μας οι νεολαίες έχουν διαβρωθεί απ' την κομματική ομαδοποίηση των πολιτικών παρατάξεων που τους αφαιρούν τη φυσική ευαισθησία της ηλικίας και τους καθιστούν έτοιμους προς βρώσιν και εκμετάλλευσιν. Μ' αυτούς τι τάχα έχω να πω; Και τι μπορεί να πει ο οποιοσδήποτε; Οι άλλοι νέοι, οι επιλέγοντες, οι νέοι κάθε ηλικίας, οι νέοι που προορίζονται να κουβαλήσουν την ευαισθησία μιας ολόκληρης γενιάς, της γενιάς τους, με καταλαβαίνουν και συνομιλούν μαζί μου θαυμάσια. Ακόμη και όταν διαφωνούν. Γι' αυτούς τους νέους ενδιαφέρομαι. Γι' αυτούς που μ' επιλέγουν κι επιλέγω. Και που δεν έχουν ηλικία.

Σ.Κ.: Μια και μιλάμε για νέους, πώς αντιμετωπίζετε τους αθλητές;

Μ.Χ.: Σαν αθλητές. Θαυμάζω όταν οι επιδόσεις καταλήγουν στα υπερβολικά ύψη. Με πλήττουν οι διαδικασίες για την κατάκτηση της νίκης. Δεν κατανοώ την τάση για μια αθλητική νίκη κάτω από τη σημαία του έθνους. Με προβληματίζει η τάση των κρατών για την τερατοποίηση των νέων για ρεκόρ. Κάθε τι που απομακρύνει το νέο από τη σκέψη με φοβίζει και δε με βρίσκει ενθουσιώδη υποστηρικτή. Γενικά, ο αθλητισμός κι εγώ είμαστε μακρινοί συγγενείς. Τόσο μακρινοί που δε γνωρίζει ο ένας τον άλλον.

Σ.Κ.: Για τη μουσική, με την οποία μάλλον είστε πολύ στενοί συγγενείς, τι θα 'χάτε να πείτε;

Μ.Χ.: Ποια μουσική; Αυτήν που οι άλλοι εννοούν μουσική, ή τη μουσική που μας περιέχει;

Σ.Κ.: Ασφαλώς θα προτιμούσατε να μας μιλήσετε για κείνη που μας περιέχει και που - κατά τα φαινόμενα- δε γνωρίζουμε.

Μ.Χ.: Κάνετε λάθος. Θα σας μιλούσα για την άλλη, αλλά γι' αυτή μιλούν όλοι, γνωρίζοντες και μη. Όταν λέω η μουσική που μας περιέχει, εννοώ συγχρόνως και μια καινούρια σχέση μας με τη μουσική. Κι αυτή είναι που μ' ενδιαφέρει, η σχέση, κι όχι η μουσική αυτή καθ' εαυτή. Διότι το όλον οικοδόμημα της μουσικής, αυτό που χτίστηκε στα τετρακόσια τελευταία χρόνια της Ευρώπης μετά την Αναγέννηση, σήμερα αρχίζει να κλονίζεται και να φαντάζει άστοχο, άχρηστο κι ανώφελο, μ' όλα τ' αριστουργήματα που περιέχει. Κι είναι ενδεικτικό ότι ολοένα την υπεράσπιση της μουσικής αυτής την αναλαμβάνουν οι εξαθλιωμένοι παρίες του μουσικού κόσμου, οι σύλλογοι κι οι οργανισμοί, καθώς κι οι γηραιές κυρίες, κι όχι οι αληθινοί δημιουργοί και υπεύθυνοι του καιρού μας και του μελλούμενου καιρού. Τα χρόνια της σκεπτόμενης μουσικής περάσανε ανεπιστρεπτί, όπως περάσανε οι καιροί των συμφωνικών συναυλιών, των φράκων και των πολυελαίων. Πρέπει να γίνει αντιληπτό: Οφείλουμε να ξαναβρούμε ένα καινούριο τραγούδι.

Σ.Κ.: Οι αγώνες λαϊκής μουσικής στην Κέρκυρα έχουν σχέση μ' αυτές τις απόψεις σας;

Μ.Χ.: Και βέβαια έχουν, και μεγάλη μάλιστα. Και λυπάμαι που η Θεσσαλονίκη εννοεί να συνεχίζει το ανυπόληπτο, μονότονο και θλιβερού περιεχομένου Φεστιβάλ Τραγουδιού που μόνο μουσική ρύπανση προσφέρει στον ελλαδικό χώρο. Απ' το '72 που επέστρεψα στην Ελλάδαμίλησα με τους τότε υπεύθυνους της Διεθνούς Εκθέσεως, τονίζοντας τη σημασία που είχε το ν' αναθεωρηθεί ο θεσμός και ν' αποκτήσει ένα σωστό βάθος. Βρήκαν τις απόψεις

μου «ενδιαφέρουσες», τις κατέγραψαν σε κασέτα και τις τοποθέτησαν στο αρχείο της Εκθέσεως. Με τον μακαρίτη μάλιστα Βελλίδη ήρθα σ' αντίθεση, μια κι αρνήθηκα σαν υπεύθυνος τότε του ραδιοφώνου να μεταδοθεί το αίσχος του Φεστιβάλ ραδιοφωνικά. Ο Βελλίδης τότε παρεξέτρεψε σε προσωπική επίθεση εναντίον μου προσπαθώντας να υπερασπιστεί τη μουσική αθλιότητα αυτού του θεσμού. Προ έτους, ο νυν διευθυντής της Εκθέσεως φίλος μου κ. Μπούρος ήρθε -καθώς εφάνη τότε- σε πλήρη σύμπτωση με τις απόψεις μου για το τραγούδι και θέλησε να μου το αναθέσει. Οι σύμβουλοι όμως της Εκθέσεως είπαν: «Δε θέλουμε να παραχωρήσουμε την πνευματική μας ιδιοκτησία», κι εννοούσαν βέβαια πνευματική τους ιδιοκτησία την εξαθλίωση, την ανοησία και τη χυδαιότητα του επί είκοσι χρόνια μολύνοντος την ατμόσφαιρα Φεστιβάλ Τραγουδιού. Έτσι αποφάσισα κι εγώ με τους συνεργάτες μου στο Τρίτο να πάμε στην Κέρκυρα επιτέλους και ν' αφήσουμε τη Θεσσαλονίκη στη μεσοαστική κωφάλαλη τραγουδιστική αντίληψη του Φεστιβάλ της. Δεν είναι δυνατό να κατηγορηθώ σαν ανυπόμονος. Εννέα χρόνια περίμενα, για ν' αναγκαστώ τέλος να καταφύγω στην Κέρκυρα, εγώ που τόσο αγάπησα τη Θεσσαλονίκη της Ροτόντας, του Πεντζίκη, της Καρέλλη, του Χριστιανόπουλου και του Σαββόπουλου. Ας όψεται η αφελής αντίληψη περί «πνευματικής ιδιοκτησίας» των κ.κ. συμβούλων της Εκθέσεως και οι σκοτεινές δυνάμεις των συλλόγων και των σωματείων που για μια ακόμη φορά ετοιμάζονται να μιάνουν την όμορφη Θεσσαλονίκη.

Σ.Κ.: Εσείς στην Κέρκυρα πώς θα «τελέσετε» τους αγώνες;

Μ.Χ.: Χωρίς ορχήστρες αντι-συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων, χωρίς τραγουδιστές σωματείων, χωρίς μαέστρους πανελληνίων συλλόγων και χωρίς ενορχηστρωτές των γνωστών ωδείων. Η επιλογή άλλωστε θα γίνει με βάση τα τραγούδια των νέων ανθρώπων κι όχι των επιδόξων να σταδιοδρομήσουν στις πολυεθνικές ή εθνικές εταιρείες δίσκων. Οι Αγώνες Ελληνικού Τραγουδιού της Κέρκυρας θέλουν να γελοιοποιήσουν τον αρτηριοσκληρωτικό θεσμό της Θεσσαλονίκης και ν' αποδείξουν γι' άλλη μια φορά πως το αληθινό τραγούδι δε φυτρώνει στην ασκήμια, στο εμπόριο και στην ατμόσφαιρα συνοικιακών καλλιστείων. Το αληθινό τραγούδι δεν έχει σχέση με την τραγική ελεεινότητα των καλλιτεχνικών σελίδων μερικών μεσημβρινών και βραδινών εφημερίδων.

Σ.Κ.: Και οι Αγώνες Τραγουδιού της Κέρκυρας θα μεταδοθούν από την Ε.Ρ.Τ.;

Μ.Χ.: Ναι, και είναι επόμενο, μια και το Τρίτο Πρόγραμμα ανήκει στην Ε.Ρ.Τ. Γι' αυτό άλλωστε κι αποφασίστηκε το αποκαλούμενο «Φεστιβάλ» Τραγουδιού της Θεσσαλονίκης να μεταδοθεί από την Υ.Ε.Ν.Ε.Δ...

Σ.Κ.: Δε σας αρέσει ιδιαίτερα η λέξη «φεστιβάλ».

Μ.Χ.: Όχι, καθόλου. Όσο δε μ' αρέσει κι η λέξη «χωροταξία».

Σ.Κ.: Πώς σας ήρθε;

Μ.Χ.: Θυμήθηκα ένα λαμπρό υπουργό που ασχημονεί «δια της λέξεως» και «με την λέξιν». Ο οποίος ελπίζω να μην ψηφιστεί και να επιστρέψει στα ειρηνικά έργα του πατέρα του και στις ασφάλειες.

Σ.Κ.: Η χωροταξία έχει σχέση με τον έρωτα;

Μ.Χ.: Καθόλου και καμία. Πώς σας ήρθε;

Σ.Κ.: Τώρα που λέγατε για τον υπουργό Χωροταξίας...

Μ.Χ.: Θεέ μου, ο υπουργός αυτός σας υποβάλλει την έννοια του έρωτα; Ποιος θα το 'λεγε, ένας νέος άνθρωπος σαν κι εσάς να 'χετε τόσο κουρασμένη αντίληψη έρωτος.

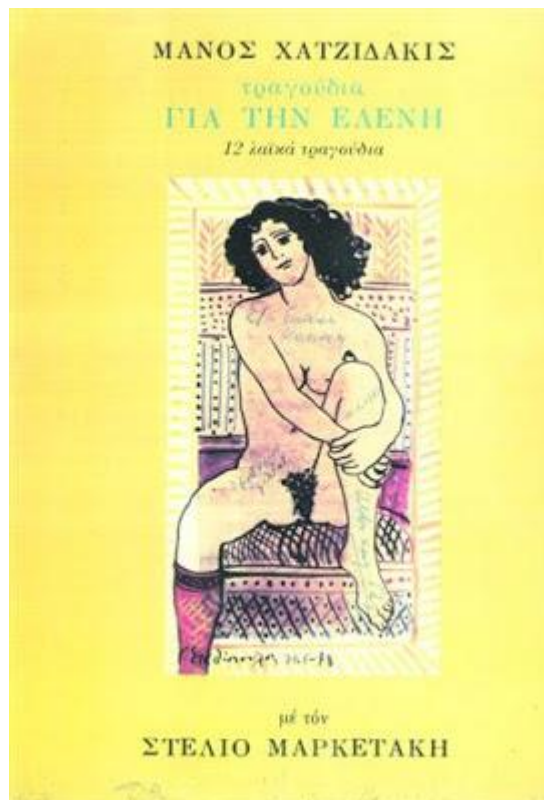
Σ.Κ.: Εδώ έγινε μια μικρή παρεξήγηση: μίλησα για τον έρωτα και τη χωροταξία, ερήμην του υπουργού.

Μ.Χ.: Αυτό μάλιστα. Μ' ενθουσιάζει! Ερήμην του υπουργού... Γιατί η σύγχρονη αντίληψη

περί έρωτος, εξακολουθητικά μονοδιάστατη, δημιουργεί μια αίσθηση χώρου ασφυκτικού μες στον οποίο ο νέος άνθρωπος, μοντέλο των γειτόνων του κι ενός κόσμου αντιδραστικού, προσπαθεί μάταια να επιβεβαιώσει τον από τη γέννησή του τραυματισμένο ανδρισμό του. Ποιος να του πει πως ο ανδρισμός είναι έννοια πνευματική και περιεχόμενο που κατακτιέται έξω από επιθυμίες και ανάγκες των συγκατοίκων του στις πολυκατοικίες.

Σ.Κ.: Πώς βλέπετε λοιπόν εσείς τον σύγχρονο ερωτικό άνθρωπο: Άνδρα ή γυναίκα;

Μ.Χ.: Στην τελική του εξέλιξη, γυναίκα και άντρα μαζί. Αδιαχώριστο, συγκεχυμένο, απροσδιόριστο. Αυτή θα 'ναι μια τελική νίκη, οριστική, του έρωτα πάνω στον εξαναγκασμό και στον ευνουχισμό που επιχειρούν οι πολλοί στους επερχόμενους.

(Μάνος Χατζιδάκις: "Για την Ελένη", εξώφυλλο Γιώργου Σταθόπουλου. Αρχείο Σ.Κ.)